

Utjecaj kvalitete nastave na postignuća učenika¹

Marko Palekčić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za pedagogiju

Sažetak

Upravljanje i kontrola učinkovitosti obrazovnog sustava putem uvođenja obrazovnih standarda nalaže evaluaciju postignuća učenika u formi kompetencija. Ocjenjivanje uspješnosti obrazovnog sustava putem određenja standarda predviđa autonomiju škole u dostizanju tih standarda. Usmjerenost na postignuća učenika implicira i pitanje hoće li to preusmjeravanje voditi promjenama u poboljšavanju škole i nastave. Utjecaj kvalitete nastave na postignuća učenika tako postaje krucijalno pitanje. Koliki je stvarni utjecaj kvalitete nastave na postignuća učenika, autor pokazuje (teorijsko spoznajnom) metaanalizom empirijskih longitudinalnih ciljeva. Rezultati metaanalize dokazuju: značajan je utjecaj kvalitete izravne nastave na postignuća učenika (kompetencijama nastavnika se objašnjava 78% varijance), postoje mogućnosti istodobnog ostvarivanja kognitivnih i afektivnih ciljeva i veliko je značenje izgrađenih kompetencija nastavnika u ostvarivanju različitih ciljeva obrazovanja. Prezentirani rezultati empirijskih istraživanja podvrgnuti su kritičkoj pedagoškoj valorizaciji uz istodobno ukazivanje na njihovu nastavno-praktičnu relevantnost. Buduća istraživanja trebaju integrirati pozivni (opće-didaktički) i disciplinarno-spoznajni (empirijska istraživanja) pristup u istraživanju utjecaja kvalitete nastave na postignuća učenika. Spoznaje dobivene na taj način treba uključiti u širu pedagošku perspektivu iz koje se mogu primjerenije procjenjivati pokušaji reformiranja obrazovnog sustava i iz kuta dobivenih rezultata empirijskih istraživanja.

Ključne riječi: kurikulum, obrazovni standardi, kvaliteta nastave i postignuća učenika, empirijska istraživanja, ciljevi nastave i forme nastave, kompetencije nastavnika

Summary

THE EFFECT OF QUALITY ON PUPILS' ACHIEVEMENTS

Marko Palekčić
University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences, Croatia
Department of Pedagogy

Management and control of educational system efficiency by introducing educational standards requires the evaluation of pupils' achievements in the form of competencies. Evaluating the success of educational system through the setting of standards postulates school autonomy in achieving those standards. Focusing on pupils' achievements also implicates the question whether this redirection would result in changes toward higher quality of school and teaching. Thus the effect of teaching quality on pupils' achievements becomes the crucial issue. The real effects of the quality of teaching on pupils' success are demonstrated by (theoretical and epistemological) meta-analysis of empiri-

¹ Rad predstavlja dio završnog projekta „Metodologija i struktura nacionalnog kurikuluma” (voditelj prof. dr. sc. Vlatko Previšić), kojeg financira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, a izrađen je pod nazivom „Obrazovni standardi i kvaliteta nastave: pedagoška i nastavno-praktična perspektiva”.

cal longitudinal goals. The results of the meta-analysis prove the significant influence of quality of direct teaching on pupils' achievement (78% of variance is explained by teacher's competences); there are possibilities for simultaneous accomplishment of cognitive and affective goals; and the teachers' established competences are very important in achievement of various purposes of education. Presented results of empirical investigations have been submitted to critical pedagogical valorisation, at the same time indicating their practical relevance in teaching. Future studies should integrate positive (general didactical) and epistemological (empirical studies) approach in investigating the effects of teaching quality on pupils' achievements. The resulting knowledge should be incorporated in broader educational perspective which could enable us to appropriately evaluate the efforts of educational system reform from the perspective of empirically obtained results.

Key words: curriculum, educational standards, quality of teaching and pupils' achievements, empirical studies, teaching goals and forms, teacher's competences

1. Umjesto uvoda, ili: o širem obrazovno-političkom i znanstveno-pedagogijskom kontekstu problema istraživanja

Kurikulum i obrazovni standardi su instrumenti upravljanja i kontrole obrazovnog sustava od strane države. Kurikulum i didaktika predstavljaju dvije različite kulturalno uvjetovane tradicije. Poistovjećivanje sastavnica kurikuluma i didaktike nije znanstveno opravdano (šire o tom odnosu vidi primjerice Bjorg i Hopmann, 2002). Oni su sasvim različiti, ali u ukupnosti promatranja funkcioniranja obrazovnog sustava — u nekim aspektima — i komplementarni pojmovi.

Kurikulum i obrazovni standardi su načini reformiranja obrazovnog sustava (usp. Robinson, 1981). Potreba revizije curriculumu se tada objašnjavala pretpostavkom „da je istraživanje i razvoj curriculumu nužan i bitan dio reforme obrazovanja, da važeće obrazovne ciljeve i sadržaje treba revidirati, da ‚didaktika‘ nije stvorila instrumente za učinkovitiju reviziju tih sadržaja koji se njime žele postići” (Robinson, 1981, 31). Načinjen je skok od *hermeneutičke pozicije* (opće) didaktike, čija se zadaća sastoji (ala) u didaktičkoj refleksiji glede formuliranja i transformacije znanstvenih sadržaja u obrazovne sadržaje, *k pozitivističko-empirijskoj poziciji* metodologije revizije curriculumu. Riječ je o pokušaju znanstvenog racionaliziranja obrazovno-političkih odluka, odnosno postizanja konsenzusa glede reforme obrazovanja putem znanstveno utemeljene procedure. Ona počiva na sledećoj pretpostavci: „Polazimo dakle od pretpostavke da se odgojem stvara sposobnost prevladavanja životnih situacija,

da se ta sposobnost uspostavlja tako što se usvajanjem znanja, uvida, stavova i sposobnosti stječu određene kvalifikacije i određeni ‚disponibilitet‘ te da su upravo kurukulumi — i u užem smislu odabrani obrazovni sadržaji — namijenjeni prenošenju takvih kvalifikacija. Time se pred istraživanje curriculumu postavlja zadaća da pronade i primijeni metode kojima se uz optimalnu objektivnost mogu identificirati te *situacije* i potrebne *funkcije*, prijeko potrebne *kvalifikacije* za njihovo prevladavanje te *obrazovni sadržaji* i *predmeti* preko kojih se te kvalifikacije trebaju uspostaviti. Do takve identifikacije pak može doći samo ako se sustavno provjere primjerenost i učinkovitost određenih sadržaja pri stjecanju tih kvalifikacija te primjerenost i učinkovitost kvalifikacija za obavljanje upravo tih funkcija i njihovu provjeru u određenim životnim situacijama” (Robinson, 1981, 45).

Reforma obrazovanja kao revizija curriculumu, koja se dvijala 60-ih godina prošlog stoljeća u Europi, pretrpjela je neuspjeh. Robinsonov pokušaj je pretrpio neuspjeh upravo na neudovoljenom zahtjevu za racionalnošću i obrazloženosti postavljenih zahtjeva. Pokušaj se pokazao neprovođivim.

Reforma obrazovanja putem uvođenja obrazovnih standarda slijedi tu tradiciju, s nekoliko novina. Jedna od bitnih novina sastoji se u tome što se zahtjevi postavljeni školi i nastavi ne operacionaliziraju kao ciljevi učenja (koje konkretiziraju nastavnici), nego se ciljevi obrazovanja operacionaliziraju (od strane eksperata) putem ključnim kompetencijama koje učenici školovanjem trebaju steći. Druga novina se sastoji u tome što se dostizanje standarda provjerava izvana (postoje središnje institucije) za to specijalno konstruiranim testovima.

Društvo (odnosno obrazovna politika) školi postavlja normativna očekivanja — obrazovne stan-